

СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ЯК СКЛАДОВА ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ ШКОЛИ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОЇ ГІГІЄНИ

Білецька Е.М., Землякова Т.Д., Онул Н.М.

Державний заклад «Дніпропетровська медична академія
Міністерства охорони здоров'я України», кафедра загальної гігієни

Abstract

The article presents historical aspects of the formation and development of the student scientific society (SSC) of the General Hygiene Department of the Dnepropetrovsk Medical Academy for the period 1922-2017 years. It is shown that the history of the SSC is inextricably linked with the founding and progress of the scientific and pedagogical potential of the General Hygiene Department, since practically all teachers, docents, professors, who worked and are still working in the walls of the native department during their studies at the Dnipropetrovsk Medical Academy were active members of the SSC: professors Biletska E.M., Onul N.M., docents Zemlyakova T.D., Antonova O.V., Holovkova T.A.

Розвиток загальнолюдської культури неможливий без розвитку науки, досягнення якої – один з головних скарбів людства. Інтелект у поєднанні з кваліфікацією молодих спеціалістів – гарантія їх високого соціального та професійного рейтингу.

На сьогоднішній день, в умовах європейської системи залікових кредитів і зміни державних освітніх стандартів, студентське наукове товариство (СНТ), наукові гуртки кафедр, як і майже сто років тому залишаються однією з найважливіших форм підготовки майбутніх лікарів, у тому числі лікарів-профілактиків.

Історія становлення і розвитку СНТ кафедри нерозривно пов'язана із заснуванням та прогресом її науково-педагогічного потенціалу, оскільки практично усі викладачі, доценти, професори, що працювали і по сьогоднішній день працюють у стінах кафедри загальної гігієни під час навчання в Дніпропетровській медичній академії були активними членами СНТ.

Студентське наукове товариство кафедри загальної гігієни було засновано практично одночасно із зародженням самої кафедри у 1922 році і є частиною студентського наукового товариства Дніпропетровської медичної академії. Кафедра загальної гігієни, яка святкує 95-й рік свого народження, від перших днів свого існування (1922) завжди приділяла велику увагу науковій роботі студентів. Перша загальноінститутська наукова студентська конференція у Дніпропетровському медичному інституті (ДМІ) відбулась 28 червня 1935 року, учасниками якої були студенти-гуртківці кафедри Т.Стародубова та Л.Збарська, які протягом 40-60-х років пройшли науково-педагогічний шлях від асистента до доцента профільних кафедр. Активною гуртківкою була і студентка Н.Загоруля,

яка стала кандидатом медичних наук і працювала на кафедрі асистентом протягом 40-50-х років.

Майже двадцять років (1922-1939 рр.) провідною науковою тематикою СНТ, як і кафедри взагалі, були актуальні питання гігієни води та ґрунту. Починаючи з 1946 року гуртківці кафедри під керівництвом викладачів вивчають різноманітні питання щодо гігієни праці, гігієни харчування, комунальної гігієни. Слід відмітити, що активні гуртківці кафедри після закінчення ДМІ стали викладачами, а потім доцентами профільних кафедр: кандидати медичних наук Л.І.Маслова та Н.Я.Загоруля (кафедра гігієни дітей та підлітків), Л.Ю.Збарська (кафедра гігієни праці), а доцент Т.Ф.Стародубова очолила кафедру гігієни харчування.

Протягом 50-х, початку 60-х років до колективу кафедри залучаються випускники санітарно-гігієнічного факультету, путівку в науку яким дав студентський гурток: В.А.Фоменко, В.М.Пазинич, С.Г.Крапивко, Е.І.Остапцева, наукові інтереси яких дуже різноманітні і стосуються гігієни повітря, води, електричного стану атмосфери, питань воєнної та радіаційної гігієни тощо. В шестидесяті роки гуртківцями кафедри стають студенти В.Акименко, С.Туров, В.Павлов, Т.Землякова, наукові інтереси яких поглиблюються у практичній сфері (С.Туров), науковій роботі в інституті гігієни та медичної екології імені О.М. Марзеєва (В.Акименко); на кафедрах ДМІ: соціальної гігієни (В.Павлов), загальної гігієни (Т.Землякова). У ті роки гуртком кафедри керувала старший викладач Л.М.Парсенюк, а в його засіданнях приймав активну участь видатний вчений гігієніст професор М.Г.Шандала, нині академік НАМНУ та РАМН, та його учні, доценти В.М.Пазинич і Г.С.Калініченко. Засідання гуртка проходили у вигляді дискусійних конференцій, після яких – традиційне чаювання, на якому дискусії продовжувались і тривали понад декілька годин.

З 1974 року починається новий, майже 25-річний період в історії розвитку кафедри і в роботі студентського гуртка. Кафедру очолює випускник санітарно-гігієнічного факультету ДМА, молодий доктор наук Паранько М.М., наукові інтереси якого присвячені різним аспектам поєднаної дії фізичних та хімічних факторів довкілля та виробничого середовища на організм людини. Одна з оригінальних, вперше виконаних у м. Дніпропетровську робіт, була присвячена створенню «шумових карт міста», виконувалась у тісному зв'язку з робітниками ДАІ та при активній участі студентів-гуртківців. Так, студент Ю.Горобець оволодів методикою вимірювання еквівалентних рівнів транспортного шуму, використовуючи шумомір фірми «Брюль и Кьєр» та опублікував, виконуючи цю роботу, 15 наукових праць. До гурткової роботи залучаються талановиті студенти факультету і, як показало життя, майбутні співробітники кафедри. Одна з них – студентка Е.Білецька – стала першою науковою «донькою» проф. М.М.Паранька, у 1983 році захистила кандидатську, а в 1999 році – докторську дисертацію. Активно працювали у гуртку кафедри студенти О.Антонова, В.Євтушенко, С.Гончаров, яким знання, одержані в процесі виконання студентських наукових робіт, суттєво допомогли при виконанні ними

кандидатських дисертацій. Названі гуртківці назавжди зв'язали своє життя з кафедрою. Так, Е.Білецька пройшла шлях від гуртківки до доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри загальної гігієни, Лауреата Державної премії; О.Антонова та В.Євтушенко стали доцентами кафедр загальної гігієни, гігієни та екології, відповідно, а С.Гончаров став проректором ДМА з економіки. У 80-ті роки ще два гуртківця кафедри одержали путівку до великої науки – С.Сітало та Н.Рублевська, які стали кандидатами медичних наук, а Н.Рублевська у подальшому отримала науковий ступінь доктора медичних наук. Студентський гурток у ці роки об'єднує студентів-ентузіастів, наукові інтереси яких стосуються і поєднаної дії фізичних та хімічних факторів, і впливу факторів довкілля на здоров'я населення, і характеристики умов праці робітників різних виробництв (порошкової проволоки, титану і магнію тощо).

Протягом 1991-1995 рр. на базі гуртка кафедри проводилась Всеукраїнська студентська Олімпіада з гігієни, в якій приймали участь гуртківці п'ятнадцяти медичних вузів України. В цей період за роботу гуртка відповідає доцент Т.Д.Землякова. За високу якість проведення Олімпіади гурток кафедри був нагороджений Почесною грамотою МОЗ України. На згадку про п'ятирічну важливу роботу залишилась «Зелена книга», на сторінках якої – фото та побажання численних учасників, а також текст звернення до них Головного еколога ПНЦ АН України, проф. Г.Шматкова на відкритті Олімпіади.

Початок дев'яностих знаменується активною роботою асистентів та доцентів кафедри, у минулому активних гуртківців, зі студентами – науковцями. Так, активна гуртківка Т.Головкова стає викладачем кафедри, захищає кандидатську дисертацію. Слід відмітити, що Тетяна Головкова стала першою аспіранткою проф. Е.М.Білецької, а її дисертація була присвячена впливу важких металів довкілля на репродуктивну функцію жінок Дніпропетровського регіону.

З 2003 року колишня гуртківка кафедри, професор Е.М.Білецька, очолює кафедру. Різні питання гігієни довкілля стають основою наукової роботи кафедри, до виконання якої активно залучаються гуртківці. В цей час до гуртка кафедри приходять талановиті студенти, майбутні профілактики: Н.Зубик (Онул), О.Павленко, І.Мовчанюк. Призер II етапу Всеукраїнської олімпіади з гігієни у 2004 році (м. Київ) Наталія Зубик, як активна староста гуртка, яка вже мала не одну друковану працю, була рекомендована до лав аспірантури та виконала дисертацію, присвячену різним аспектам дії селену, як есенціального мікроелементу. Гуртківка І.Мовчанюк тричі приймала участь у II етапі Всеукраїнської олімпіади з гігієни (Київ, Донецьк), а в 2007 році, як один з переможців, одержала диплом за 3-є місце. О.Павленко плідно працював як староста гуртка, та виконав науково-практичні роботи, що стосувались різних питань гігієни – історії розвитку санепідслужби в Катеринославській губернії, вивчав також питання щодо умови праці робітників виробництва емальованого посуду та впливу довкілля на фізичний розвиток немовлят різних районів м.Дніпропетровська. В цей період керівник СНТ кафедри – досвідчений педагог, професіонал високого класу – доцент О.М.Троценко.

Вісім років (починаючи з 2000 року) на кафедрі працювало екологічне товариство «Баттерфляй», членами якого були випускники гімназії №57, майбутні екологи та профілактики. Щорічно експериментальні роботи учнів, які виконувались під керівництвом доц.Т.Д.Землякової, доповідались на підсумкових засіданнях Малої академії наук Дніпровського регіону і отримували грамоти та подяки. Так, у 2007 році 3 місце отримала випускниця Шкрєбко Анастасія, яка виконала цікаве дослідження, присвячене характеристиці психологічного мікроклімату в колективах учнів гімназії.

З 2012 року керівником СНТ кафедри загальної гігієни є д.мед.н., професор Онул Н.М. У період 2012-2014 рр., продовжуючи славетні традиції попередників, старостою гуртка була студентка Калінічева В.В., яка у 2015 році стала магістром медицини, а у 2016 р. – аспіранткою кафедри та наразі завершує дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук.

На сьогоднішній день науково-дослідна робота студентів-членів СНТ кафедри є одним із напрямків їх самостійної роботи, основних чинників підготовки висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів в майбутньому та охоплює два взаємопов'язаних елементи: навчання студентів основам методології, організації і реалізації елементів дослідницької діяльності та наукові дослідження, які здійснюють студенти під керівництвом професорсько-викладацького складу. Належна організація науково-дослідної роботи студентів у вигляді їх активної участі у СНТ сприяє поглибленому засвоєнню дисципліни, дозволяє виявити свою індивідуальність, сформулювати власну думку та погляди.

Студенти приймають активну участь у науковій роботі кафедри, у виконанні тем науково-дослідних робіт, разом із науковими керівниками проводять гігієнічні, епідеміологічні, натурні та лабораторні дослідження, освоюють методи статистичного опрацювання первинних даних. Результати власних, а також сумісних з викладачами наукових робіт широко представляють на Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт та олімпіадах, де неодноразово були призерами, отримували Грамоти МОЗ України, Президії НАМН України, виступають з доповідями на конференціях, семінарах, а також публікують результати проведеної роботи у фахових виданнях та збірниках наукових конференцій.

Під час засідань, які відбуваються щомісяця, студенти доповідають результати своїх власних чи сумісних з викладачем досліджень, або результати глибокого опрацювання вітчизняної і зарубіжної наукової літератури з провідних гігієнічних проблем сучасності, як то: проблеми впливу денатурованого довкілля на здоров'я всього населення та окремих його статеві-вікових груп, глибоке вивчення проблеми впливу важких металів на життя і здоров'я населення, проблема мікроелементозів та їх поширеності, пошук шляхів мінімізації екологічних ризиків для населення промислового регіону, актуальні питання біоритмології, психогігієни, особливо дослідження психологічної сумісності у групах, схильності до стресу та стресостійкості студентів-медиків, проблеми

раціонального харчування та харчування при різних патологічних станах, питання професійних захворювань та шляхів їх зниження, питання наномікроелементології та нанотоксикології.

При цьому відбувається розгорнуте вивчення та обговорення тем, передбачених як навчальною програмою, так і вихід за рамки вивчення традиційних тем, а також пошук нових аспектів сучасних екологічних та гігієнічних проблем.

Зацікавленість профілактичним напрямком медицини серед студентства підтверджується зростанням активності та кількості її членів. До роботи у СНТ долучаються як вітчизняні, так і іноземні студенти здебільш другого, третього курсів. За останні 5 років майже 150 студентів були у лавах СНТ кафедри, вони виступили з доповідями на 35 засіданнях СНТ кафедри, 14 конференціях та семінарах в Україні та за кордоном з найбільш актуальних медичних і екологічних проблем. За участю студентів надруковано декілька статей у фахових виданнях, 58 тез у збірниках конференцій, отримано 3 Дипломи Призера Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузі «Профілактична медицина», 1 Диплом Лауреата Президії НАМН України, Грамоту МОН (студенти Гоц О., Лі А., Вілівчук Р.).

Основним науковим напрямком діяльності СНТ, як і науково-дослідної діяльності кафедри, є: гігієнічна діагностика стану навколишнього середовища промислових агломерацій та його вплив на показники здоров'я населення, розробка методів індивідуальної біопротекції та мінімізації екологічно залежних ризиків, історія санітарного земства Катеринославської губернії у дореволюційний період.

Індивідуальна науково-дослідницька робота студентів-членів СНТ проводиться під керівництвом досвідчених викладачів кафедри з урахуванням сфери інтересів студента і передбачає виконання різноманітних завдань (глибоке вивчення літературних джерел з теми, збір матеріалів, статистична обробка даних, підготовка роботи у вигляді реферату, підготовка доповідей та їх оприлюднення на засіданнях, написання тез).

Таким чином, участь в роботі студентського наукового товариства для кожного викладача кафедри – це своєрідний трамплін для досягнень у науково-дослідницькій та викладацькій роботі.

Висновки

Історія становлення і розвитку СНТ кафедри загальної гігієни ДЗ «ДМА» нерозривно пов'язана із заснуванням та прогресом її науково-педагогічного потенціалу, оскільки з перших днів свого існування у 1922 році є базою науково-дослідної роботи студентів, що проводиться під керівництвом досвідчених викладачів кафедри з урахуванням сфери інтересів студента. На заняттях гуртківців закладається міцний фундамент наукового світогляду студента, створення у нього сучасного стилю мислення, вміння доносити інформацію, триматися на публіці і володіти увагою аудиторії, що є важливими складовими підготовки висококваліфікованих науково-педагогічних кадрів в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Дзяк Г.В. Історичний шлях розвитку кафедри загальної гігієни Дніпропетровської медичної академії / Г.В. Дзяк, Е.М. Білецька // Медичні перспективи. – 2007. - Т XII, № 4. – С. 114-120.
2. Дніпропетровська державна медична академія. Історія. Сучасність. Особистості / Під заг. ред. Г.В. Дзяка. – Харків: Кроссрууд, 2011. – 364 с.
3. 85 років. Дніпропетровська державна медична академія. 1916-2001 / За ред. академіка НАМН України Г.В. Дзяка. – Дніпропетровськ: РВА «Дніпро - ВАЛ», 2001. – 816 с.
4. Іваницький І.О. Студентське наукове товариство, як фундамент наукового світогляду студента / І.О. Іваницький, Н.В. Гасюк // Світ медицини та біології. - 2011. - №4. – С. 155-157.
5. Кашапов М.М. Педагогические способности // Педагогическая психология: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений / Под ред Н.В. Ключевой. – М.: Владос-Пресс, 2003. – С. 141-156.
6. Моргун В.Ф. Психологічні чинники розвитку мислення особистості в умовах інтегрованого навчання // Технології інтеграції змісту освіти / за ред. В.Р. Ільченко. – Полтава: НМЦ ІЗО, 2002. – Вип. 1. – С. 102 – 116.